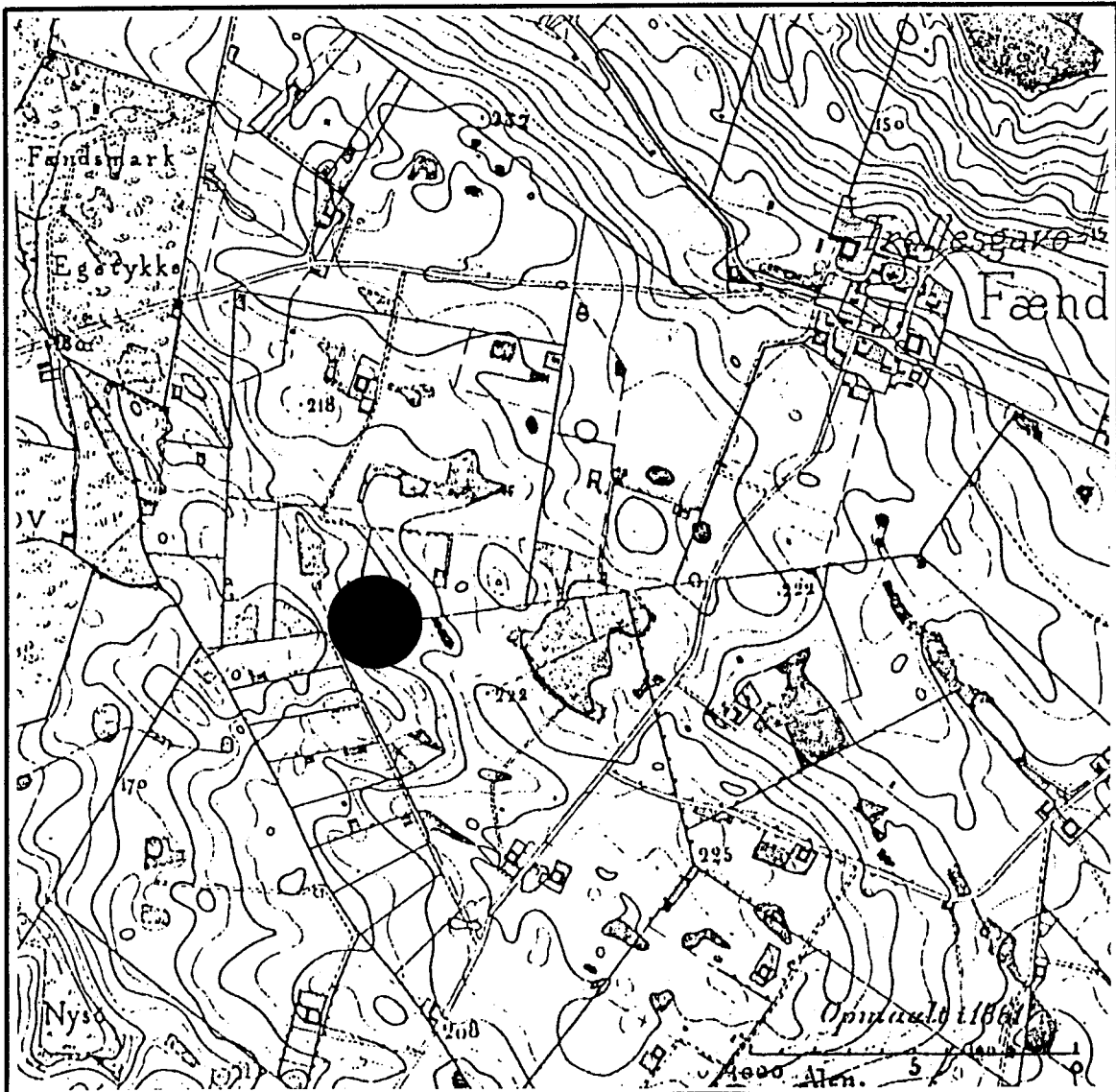

FENSMARK

ARKÆOLOGISK UNDERSØGELSE
NÆM 1994:118

NÆSTVED MUSEUM

NÆM 1994:118, Fensmark

**Beretning vedrørende udgravning af boplads
fra sen førromersk jernalder.**

**Matr. 7a, 7k og 7n Kalkerup by, Fensmark sogn,
Tybjerg herred, Præstø amt.**

Sted nr. 05.07.03

4 cm kort: 1512 IV SV

Indholdsfortegnelse:

Resumé	s. 2
Undersøgelsens baggrund	s. 3
Topografi	s. 3
Målesystem	s. 3
Metode og forløb	s. 4
Anlægsbeskrivelse	s. 6
Fundliste	s. 9
Tegningsliste	s. 10
Nivellementsliste	s. 10

Resumé:

Undersøgelsen var foranlediget af nedgravningen af en kloakledning mellem Stenskovens Renseanlæg og Holme Olstrup Renseanlæg v./Holmegaard Kommune. Forud for undersøgelsen foretog Næstved Museum rekognoscering og prøvegravning på strækningen (NÆM 1994:200-B).

Herved påvistes på en vestvendt skråning syd for Fensmark et bopladsområde fra oldtiden. På baggrund af dette resultat var det påkrævet at foretage en egentlig udgravning inden anlægsarbejdet gik i gang. Holmegaard Kommune bevilgede midlerne hertil.

Ved udgravningen anvendtes som målesystem et retvinklet koordinatsystem. Det vilkårlige målesystem blev udlagt således, at x-aksen var parallel med traceet, og udgravningsfeltet blev indmålt i forhold til en grusvej, beliggende vest for undersøgelsesområdet.

Som fixpunkt anvendtes toppen af en vilkårlig sten. Fix = 1,43 meter for alle aflæsninger.

Udgravningen fandt sted i perioderne 14.06. – 23.06.1994 og 14.07. – 15.07.1994.

Daglig leder af undersøgelsen var Niels Hartmann, ansvarlig leder var museumsleder Palle Birk Hansen, Næstved Museum.

Lokaliteten blev ikke totalt undersøgt, – det var blot muligt at udgrave de anlægsspor, som lå indenfor kloakledningstraceet, og som ville blive ødelagt af anlægsarbejdet, ialt 2000 m².

Muldlaget blev afgravet indtil undergrundens overflade ved hjælp af en rendegraver med rabatskovl. Fladen blev derpå afrenset med skovl. Alle anlægsspor blev opmålt i målestok 1:50 (tegn. 1–12), snittet og nivelleret. Anlæggene AA – AAV blev beskrevet. Genstandsfundene blev indsamlet, nummereret efter fyldskiftet hvori de blev fundet, og medtaget til Næstved Museum.

Ved rekognosceringen forud for udgravningen fandtes oldsager, der dateredes til yngre stenalder: Flintafslag, fragment af en sleben økse, et skivebor af flint samt lerkarskår af yngre stenalderkarakter. Dette tydede på, at der var tale om et bopladsområde fra yngre stenalder.

Under udgravningen fremkom en mængde fyldskifter indenfor et afgrænset område: Stolpehuller, kogestensgruber, affalds/lertagningsgruber og kulturlag (jf. tegn. 13). Det var imidlertid ikke muligt at udskille regulære hustomter. Gruben AA indeholdt dyrekogler og lerkarskår, bla. tre randskår, et fragment af et sikar samt skår fra et lerlåg, som alle dateres til førromersk jernalder periode III a. Kun endnu et fyldskifte, gruben AAV, indeholdt oldsager: To sideskår af jernalderkarakter.

Ingen af anlægssporene kunne umiddelbart henføres til yngre stenalder.

Undersøgelsens baggrund:

Ved rekognoscering forud for anlægsarbejdet i forbindelse med nedgravning af kloakledning mellem Stenskoven Renseanlæg og Holme Olstrup Renseanlæg blev der syd for Fensmark påvist et muligt bopladsområde fra oldtiden (jf. NÆM 1994:200-B).

Ved prøvegravningen, der blev foretaget for midler bevilget af Holmegaard kommune, fremkom der i flere søgegrøfter gennem området anlægsspor i form af kogestensgruber, affalds/lertagningsgruber, kulturlag og stolpehuller.

Alt dette pegede på tilstedeværelsen af et bopladsområde fra oldtiden, som krævede yderligere undersøgelser før anlægsarbejdets start. Holmegaard Kommune bevilgede midler til udgravningen.

Topografi:

Udgravningsområdet var beliggende på en jævn vestvendt skråning syd for Fensmark, i et i øvrigt let kuperet terræn. Ved foden af bakken (fra ca 100 X til 120 X) blev der ved undersøgelsen fjernet et godt 1 meter tykt lag overjord, for at komme ned til de underliggende fyldskifter. Dette lag må være dannet ved massive bevægelser af jord fra højereliggende terræn i forbindelse med dyrkning i nyere tid. Generelt er der fjernet et dækkende lag på 40-50 cm i undersøgelsesområdet.

Undergrunden består i hele området af gult, sandet ler, med spredte sten i varierende størrelse. I flere partier dog med kraftigere indslag af sten.

Målesystem:

Som målesystem anvendtes et retvinklet koordinatsystem, med x-aksen voksende i omtrent østlig retning, og y-aksen voksende omtrent mod nord. Koordinatsystemet er udlagt således at x-aksen er parallel med traceet.

Udgangspunktet for målesystemet var det vilkårlige punkt 0/0, beliggende sydvest for udgravningsfeltet. Målesystemet er ikke fast forankret, men udgravningsfeltet er indmålt i forhold til kanten af grusvejen vest for feltet (jf. tegn. 1).

Som fixpunkt anvendtes toppen af en vilkårlig sten i udgravningsfeltet. Fix for alle nivellemeter er 1,43 meter.

Metode og forløb:

Lokaliteten er beliggende på matr. 7a, 7k, 7n, Kalkerup by. Lodsejer er Anders Meyer Hansen, Næstvedvej 40, 4700 Næstved.

Bygherre for kloakledningen var Holmegaard kommune, Teknisk Forvaltning, Holmegaardsvej 4, Fensmark, 4700 Næstved.

Entreprenør på anlægsarbejdet var Kurt Petersen A/S, "Kildevang", Fensmark, 4700 Næstved.

Deltagere i udgravningen var:

Cand.phil. Niels Hartmann
Cand.mag. Anne Bloch Jørgensen
Udgravningsassistent Jonas Christensen
Arkæologistuderende Hildegunn Borup
Amatørarkæolog Bent Olsen

Daglig leder af undersøgelsen var Niels Hartmann, ansvarlig leder var museumsleder Palle Birk Hansen, Næstved Museum. Beretning udarbejdet af Anne Bloch Jørgensen.

Udgravningen fandt sted i perioderne 14.06. – 23.06.1994 og 14.07. – 15.07.1994.

Forud for udgravningen afsatte Teknisk Forvaltning, Holmegaard Kommune, midten af traceet med landmålerstokke. Ved landmålerens efterfølgende nøjagtige afsætning af traceet viste det sig imidlertid, at det i første omgang var afsat for langt mod nord. Af denne årsag blev der den 14. og 15. juli lavet en udvidelse af udgravningen mod syd, over en strækning på godt 20 meter, ud for et område med stolpehuller og en større fundførende grube (AA). Udvidelsen på udgravningen kom herved til at ligge ud i et område, hvor entreprenøren desværre havde nået at afrømme muldjord til et 3–4 m bredt kørespor langs kanten af den tidligere udgravning. Dette bevirkede at fladeafdækningen måtte foretages i kraftig optørret undergrundsmateriale, der måtte afgraves yderligere for at få blot nogenlunde acceptable iagttagelsesforhold. Dette må være forklaringen på, at udbredte kulturjordslag, som kunne iagttages at støde op til sydkanten af det felt, der blev undersøgt i juni måned, kun delvis kunne følges ind i udgravningsudvidelsen, hvor de må være fjernet ved den dyberegående fladeafdækning.

Lokaliteten blev ikke totalt undersøgt, – det var blot muligt at udgrave de anlægsspor, som lå indenfor kloakledningstraceet, og som ville blive ødelagt af anlægsarbejdet.

Muldlaget i det ca 2000 m² store felt blev afgravet indtil undergrundens overflade ved hjælp af en rendegraver med rabatskovi. Fladen blev derpå afrenset med skovi. Alle anlægsspor blev opmålt i målestok 1:50, snittet og nivelleret. De mere diffuse fyldskifter blev derefter ikke nærmere undersøgt, mens stolpehuller og regulære gruber blev beskrevet.

Alle genstandsfund blev indsamlet, nummereret efter fyldskiftet hvori de blev fundet, og medtaget til Næstved Museum.

Den stærke sol og den tørre sommer vanskeliggjorde i et vist omfang iagttagelsesforholdene og forværrede udgravningsbetingelserne i den lerede og stenede undergrund.

Næstved Museum, den 02.02.1994

Anne Bloch Jørgensen
museumsinspektør

Jonas Christensen
udgravningsassistent

Anlægsbeskrivelse:

- AA: Grube.
Lodrette sider med ujævn bølget bund. Mål i fladen ca 3 x 3,5 meter og op til 80 cm dyb i sydvestvendt snit. Fylden var trækulspletet mørk gulbrunt, sandet ler, med større partier og pletter af gult undergrundsler. Gruben blev først endelig afgrænset ved den senere udvidelse af udgravningsfeltet. I gruben fandtes lerkarskår fra førromersk jernalder periode III a, og fragmenter af dyreknogeter.
- AB: Stolpehul.
Stolpehul med afrundet skrånende sider, og let ujævn skrånende bund. Diameteren var 57 cm, og det var 15 cm dybt i sydvendt snit. Fylden bestod af lys gråligt/gulbrunt sandet ler.
- AC: Stolpehul.
Rundede sider, og ujævn rundet bund. Stolpehullet var 50 cm bredt, og 15 cm dybt i sydvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt sandet ler.
- AD: Stolpehul.
Stolpehul med runde sider og afrundet bund. Diameter: 56 cm, dybde: 16 cm i sydvendt snit. Fylden var gulbrunt, leret sand.
- AE: Stolpehul?
Diffust afgrænset stolpehul med runde sider og rund bund. Det var 37 cm bredt, og 11 cm dybt i vestvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt, sandet ler.
- AF: Stolpehul.
Runde sider og rund bund. Diameteren var 37 cm, og det var 16 cm dybt i østvendt snit. Fylden var gulbrunt, sandet ler.
- AH: Stolpehul?
Muligt stolpehul med diffus afgrænsning, runde sider og rundet bund. Diameter: 53 cm, dybde: 13 cm i nordvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt, sandet ler.
- AJ: Stolpehul.
Stolpehul med runde sider, rund bund, en diameter på 40 cm og en dybde på 12 cm i det nordøstvendte snit. Fylden bestod af trækulspletet gulbrunt sandet ler.
- AL: Stolpehul.
Rundede skrå sider og rundet bund. Bredde: 65 cm, 27 cm dybt i nordøstvendt snit. Fylden var let trækulspletet gulbrunt sandet ler.

- AM: Stolpehul.
Runde sider og rund bund. Diameter på 70 cm, dybde: 19 cm i sydvestvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt sandet ler.
- AN: Stolpehul?
Muligt stolpehul med diffus afgrænsning, rundede sider og rund bund. Dets diameter var 31 cm og dybden var 10 cm det i vestvendte snit. Fylden var trækulspletet gulbrunt sandet ler.
- AO: Stolpehul.
Runde sider, rund bund, en bredde på 48 cm, og en dybde på 13 cm i østvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt sandet ler. Lidt diffust afgrænset.
- AP: Stolpehul?
Diffust afgrænset stolpehul med runde sider og rund bund. 20 cm bredt, 9 cm dybt i nordvestvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt sandet ler.
- AR: Stolpehul.
Stolpehul med runde sider og rund bund. Mål i fladen: 52 cm bredt og 20 cm dybt i østvendt snit. Fylden var mørk gulbrunt, sandet ler.
- AS: Stolpehul.
Runde sider og ujævn rundet bund. Diameter: 50 cm, dybde: 14 cm i det nordvendte snit. Fyld: Grålig gulbrunt, sandet ler.
- AT: Stolpehul?
Rundede sider, rund bund. mål i fladen: 38 cm bredt, 5 cm dybt i østvendt snit. Fylden var trækulsfarvet, mørk gulbrunt, sandet ler. Muligvis er det bunden af et stolpehul.
- AV: Stolpehul.
Stolpehul med rund bund og sider, en diameter på 43 cm, og 24 cm dybt i sydvendt snit. Det bestod af gulspættet, grålig gulbrunt, sandet ler.
- AX: Kogegrube?
Mulig kogestensgrube med rundede sider og ujævn flad bund. Flademål: 80 cm bred og 16 cm dyb i vestvendt snit. Fylden bestod af gulbrunt sandet ler med trækulsstriber og -pletter. Lidt ildskørnede sten, men også flint.
- AY: Kogegrube.
Kogestensgrube med fladt skrånende sider og ujævn flad bund. Mål i fladen: 120 cm bred og 20 cm dyb i vestvendt snit. Gruben bestod af et massivt trækulslag med en stor mængde ildskørnede sten.

- AAA: Stolpehul?
Muligt stolpehul med runde sider og rund bund. Dets diameter var 37 cm og dybden var 14 cm i det vestvendte snit. Fylden bestod af mørk gulbrunt, sandet ler.
- AAB: Stolpehul.
Runde sider og rund bund, 35 cm bredt og 9 cm dybt i sydvendt snit. Fylden var trækulsfarvet og -pletet, mørk grålig gulbrunt, sandet ler.
- AAC: Stolpehul?
Runde sider og rund bund. Mål i fladen: 32 cm bredt og 18 cm dybt i sydvestvendt snit. Fylden var grålig gulbrunt, sandet ler.
- AAD: Stolpehul?
Muligt stolpehul med skrånende sider og rundet bund. Flademål: 43 cm bredt, 22 cm dybt i sydvendt snit. Fylden var gulbrunt, sandet ler.
- AAE: Stolpehul.
Stolpehul med runde sider og rund bund, 40 cm bredt og 18 cm dybt i nordøstvendt snit. Fylden bestod af grålig gulbrunt, sandet ler.
- AAF: Stolpehul?
Diffust afgrænset stolpehul med runde sider og bund. Bredde var 46 cm, og dybden 13 cm i nordvestvendt snit. Fylden var lys grålig gulbrunt, sandet ler.
- AAH: Stolpehul?
Skrå sider og skrånende bund. Diameter: 46 cm, dybde: 20 cm i sydøstvendt snit. Fylden bestod af mørk gulbrunt til mørk brun, sandet ler.
- AAJ: Stolpehul?
Skrå sider og skrånende bund, 41 cm bredt, 13 cm dybt i sydvendt snit. Fyld: Mørk gulbrun-mørk brun sandet ler.
- AAL: Kogegrube.
Flademål 150 x 90 cm, ikke snittet. I gruben var trækul og ildskørnede sten.
- AAM: Kogegrube.
Ikke snittet kogestensgrube, mål i fladen: 140 x 80 cm. Fylden bestod af trækulspletet grålig gulbrunt, sandet ler med ildskørnede sten.
- AAN: Stolpehul?
Skrå sider, flad bund, 28 cm bredt, 9 cm dybt i nordvendt snit. Fylden var grålig gulbrunt, sandet ler. Diffus afgrænsning.

- AAO:** Stolpehul?
Mulig bund af stolpehul med skrånende sider, rundet bund. Diameter: 73 cm, dybde: 12 cm i nordvendt snit. Fylden var trækulsplettet gulbrunt, sandet ler.
- AAP:** Stolpehul?
Skrånende sider, skrå bund, 35 cm bredt, 16 cm dybt i sydvendt snit. Fylden var trækulsplettet mørk gulbrun sandet ler.
- AAR:** Stolpehul?
Diffust afgrænset stolpehul med runde sider og rund bund, 46 cm bredt og 17 cm dybt i sydvendt snit. Fylden var let trækulsplettet gulbrunt, sandet ler.
- AAS:** Stolpehul?
Muligt stolpehul med rundede sider og ujævn bund. Bredde: 59 cm, dybde: 10 cm i vestvendt snit. Fyld: Gulbrunt sandet ler.
- AAT:** Stolpehul.
Runde sider, rund bund, 34 cm bredt og 16 cm dybt i østvendt snit. Fylden bestod af mørk, grålig gulbrunt, sandet ler.

Fundliste:

- AA:** 89 sideskår; 2 bundskår; 3 randskår med ufortykket, lige afskåret rand; 1 skår af sikar; 2 sammenhørende skår af låg til lerkar; 6 dyreknogler. Keramikken dateres til førromersk jernalder periode IIIa.
- AAV:** 2 sideskår af jernalderkarakter.

Tegningsliste:

- Tegn. 1: Plantegning i 1:50 fra området 54 – 60 x, 10 – 20 y.
Tegn. 2: Plantegning i 1:50 fra området 60 – 78 x, 10 – 20 y.
Tegn. 3: Plantegning i 1:50 fra området 78 – 96 x, 8 – 20 y.
Tegn. 4: Plantegning i 1:50 fra området 96 – 114 x, 5 – 20 y.
Tegn. 5: Plantegning i 1:50 fra området 114 – 132 x, 5 – 18 y.
Tegn. 6: Plantegning i 1:50 fra området 132 – 150 x, 5 – 18 y.
Tegn. 7: Plantegning i 1:50 fra området 150 – 168 x, 7 – 18 y.
Tegn. 8: Plantegning i 1:50 fra området 168 – 186 x, 10 – 17 y.
Tegn. 9: Plantegning i 1:50 fra området 186 – 204 x, 10 – 20 y.
Tegn. 10: Plantegning i 1:50 fra området 204 – 222 x, 10 – 20 y.
Tegn. 11: Plantegning i 1:50 fra området 72 – 78 x, 4 – 11 y.
Tegn. 12: Plantegning i 1:50 fra området 78 – 96 x, 4 – 11 y.
Tegn. 13: Oversigtstegning i 1:400.

Nivellementsliste:

Fix for alle nivellementer: 143 cm.

Tegn. 1

1:	414 cm	5:	391 cm
2:	352 cm	6:	360 cm
3:	320 cm	7:	353 cm
4:	293 cm		

Tegn. 2

1:	269 cm	10:	260 cm
2:	250 cm	11:	282 cm
3:	235 cm	12:	255 cm
4:	340 cm	13:	256 cm
5:	312 cm	14:	275 cm
6:	286 cm	15:	273 cm
7:	341 cm	16:	265 cm
8:	289 cm	17:	288 cm
9:	255 cm		

Tegn. 3

1:	235 cm	19:	238 cm
2:	232 cm	20:	243 cm
3:	235 cm	21:	242 cm
4:	239 cm	22:	244 cm
5:	277 cm	23:	243 cm
6:	265 cm	24:	246 cm
7:	268 cm	25:	253 cm
8:	277 cm	26:	254 cm
9:	246 cm	27:	257 cm
10:	240 cm	28:	250 cm
11:	240 cm	29:	267 cm
12:	232 cm	30:	279 cm
13:	230 cm	31:	269 cm
14:	228 cm	32:	279 cm
15:	231 cm	33:	271 cm
16:	237 cm	34:	265 cm
17:	232 cm	35:	263 cm
18:	238 cm	36:	260 cm

Tegn. 4

1:	230 cm	9:	257 cm
2:	240 cm	10:	229 cm
3:	228 cm	11:	264 cm
4:	274 cm	12:	263 cm
5:	286 cm	13:	272 cm
6:	291 cm	14:	276 cm
7:	236 cm	15:	278 cm
8:	258 cm		

Tegn. 5

1:	226 cm	14:	189 cm
2:	216 cm	15:	227 cm
3:	205 cm	16:	245 cm
4:	198 cm	17:	232 cm
5:	298 cm	18:	247 cm
6:	295 cm	19:	253 cm
7:	285 cm	20:	280 cm
8:	287 cm	21:	286 cm
9:	234 cm	22:	278 cm
10:	242 cm	23:	273 cm
11:	235 cm	24:	255 cm
12:	212 cm	25:	274 cm
13:	212 cm	26:	280 cm

Tegn. 6

1:	190 cm	15:	157 cm
2:	170 cm	16:	175 cm
3:	145 cm	17:	199 cm
4:	140 cm	18:	215 cm
5:	269 cm	19:	219 cm
6:	175 cm	20:	230 cm
7:	264 cm	21:	228 cm
8:	237 cm	22:	259 cm
9:	200 cm	23:	273 cm
10:	189 cm	24:	269 cm
11:	190 cm	25:	259 cm
12:	200 cm	26:	279 cm
13:	189 cm	27:	226 cm
14:	165 cm	28:	230 cm

Tegn. 7

1:	106 cm	9:	205 cm
2:	153 cm	10:	183 cm
3:	128 cm	11:	163 cm
4:	103 cm	12:	182 cm
5:	220 cm	13:	100 cm
6:	208 cm	14:	158 cm
7:	189 cm	15:	136 cm
8:	167 cm		

Tegn. 8

1:	382 cm	8:	236 cm
2:	307 cm	9:	367 cm
3:	274 cm	10:	315 cm
4:	195 cm	11:	309 cm
5:	412 cm	12:	290 cm
6:	318 cm	13:	232 cm
7:	304 cm		

Tegn. 9

1:	145 cm	11:	118 cm
2:	102 cm	12:	118 cm
3:	95 cm	13:	122 cm
4:	197 cm	14:	111 cm
5:	146 cm	15:	96 cm
6:	120 cm	16:	64 cm
7:	191 cm	17:	73 cm
8:	187 cm	18:	72 cm
9:	182 cm	19:	80 cm
10:	165 cm		

Tegn. 10

1:	60 cm	7:	39 cm
2:	43 cm	8:	13 cm
3:	15 cm	9:	62 cm
4:	0 cm	10:	58 cm
5:	87 cm	11:	53 cm
6:	61 cm	12:	36 cm

Tegn. 11

1:	309 cm	4:	310 cm
2:	331 cm	5:	309 cm
3:	319 cm		

tegn. 12

1:	298 cm	5:	288 cm
2:	291 cm	6:	304 cm
3:	299 cm	7:	299 cm
4:	305 cm	8:	293 cm

